נר מצוה

תורה אור

הא קתני נדה *שאם תראה יום ל"ד ותחזור ותראה יום מ' ואחד תהא מקולקלת עד מ"ח וכן לענין נקבה שאם תראה יום ע"ד ותחזור ותראה יום פ"א תהא מקולקלת עד פ"ח: רבי ישמעאל אומר יום מ"א תשב לזכר ולנדה כו': תניא רבי ישמעאל אומר טימא וטיהר בזכר וטימא וטיהר בנקבה מה כשטימא וטיהר בזכר יצירתו כיוצא בו אף כשטימא וטיהר בנקבה יצירתה כיוצא בה אמרו לו אין למדין יצירה מטומאה אמרו לו לר' ישמעאל מעשה בקליאופטרא מלכת אלכסנדרוס שנתחייבו שפחותיה הריגה למלכות ובדקן ומצאן זה וזה למ"א אמר להן אני מביא לכם ראיה מן התורה ואתם מביאין לי ראיה מן השוטים מאי ראיה מן התורה אילימא טימא וטיהר בזכר וטימא וטיהר בנקבה כו' הא קאמרי ליה אין דנין יצירה מטומאה אמר קרא °תלד [ויקרא יב] הוסיף לה הכתוב לידה אחרת בנקבה ומאי ראיה מן השוטים אימר נקבה קדים ואיעבור ארבעין יומין קמי זכר ורבנן סמא דנפצא אשקינהו ור' ישמעאל איכא גופא דלא מקבל סמא *אמר להם ר' ישמעאל מעשה בקלפטרא מלכת יוונית שנתחייבו שפחותיה הריגה למלכות ובדקן ומצאן זכר לארבעים ואחד ונקבה לפ"א אמרו לו *אין מביאין ראיה מן השוטים מאי טעמא הך דנקבה (א) איתרה ארבעין יומין והדר איעבר ורבי ישמעאל לשומר מסרינהו ורבנן *אין אפוטרופוס לעריות איכא שומר גופיה בא עליה ודילמא אי קרעוהו להך דנקבה בארבעין והד הוה משתכחא כזכר אמר אביי בסימניהן שוין: וחב"א אחד בריית זכר ואחד בריית נקבה וכו': חכמים היינו ת"ק *וכי תימא *למסתמא רישא כרבנן יחיד ורבים *הלכה כרבים פשיטא מהו דתימא מסתברא טעמא דרבי ישמעאל דקמסייע ליה קראי קמ"ל דרש רבי שמלאי למה הולד דומה במעי אמו לפנקס שמקופל ומונח ידיו על שתי צדעיו שתי אציליו על ב' ארכובותיו וב' עקביו על ב' עגבותיו וראשו מונח לו בין ברכיו ופיו סתום וטבורו פתוח ואוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה ואינו מוציא רעי שמא יהרוג את אמו *וכיון שיצא לאויר העולם נפתח הסתום ונסתם הפתוח שאלמלא כן אינו יכול לחיות אפילו שעה אחת ונר דלוק לו על ראשו וצופה ומביט מסוף העולם ועד סופו שנאמר °בהלו נרו עלי ראשי לאורו אלך חשך [איוב כט] ואל תתמה שהרי אדם ישן כאן ורואה חלום באספמיא ואין לך ימים שאדם שרוי בטובה יותר מאותן הימים שנאמר °מי יתנני כירחי קדם כימי אלוה ישמרני [שם] ואיזהו ימים שיש בהם ירחים ואין בהם שנים הוי אומר אלו ירחי לידה ומלמדין אותו כל התורה כולה שנאמר °ויורני ויאמר לי יתמך דברי לבך שמור מצותי וחיה [משלי ד] ואומר °בסוד אלוה עלי אהלי [איוב כט] מאי ואומר וכי תימא נביא הוא דקאמר ת"ש בסוד אלוה עלי אהלי וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה שנאמר °לפתח חטאת רובץ [בראשית ד] ואינו יוצא משם עד שמשביעין אותו שנאמר °כי לי תכרע כל ברך תשבע כל לשון [ישעיה מה] כי לי תכרע כל ברך זה יום המיתה שנאמר °לפניו יכרעו כל יורדי עפר [תהלים כב] תשבע כל לשון זה יום הלידה שנאמר °נקי כפים ובר לבב [שם כד] אשר לא נשא לשוא נפשו ולא נשבע למרמה ומה היא השבועה שמשביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע א) והוי יודע שהקב"ה טהור ומשרתיו טהורים ונשמה שנתן בך טהורה היא אם אתה משמרה בטהרה מוטב ואם לאו הריני נוטלה ממך תנא דבי ר' ישמעאל משל לכהן שמסר תרומה לעם הארץ ואמר לו אם אתה משמרה בטהרה מוטב ואם לאו הריני שורפה לפניך א"ר אלעזר

מאי

הא קתני נדה. דכל דמים שתראה טמאים. ומשני לכך הוזכר זכר שאם תראה ליום ל"ד ותחזור ותראה ליום מ"א תהא מקולקלת עד מ"ח שכשראתה ליום ל"ד ללידתה אמרינן טמאה אע"ג דאכתי משני ימי טוהר דזכר מספקינן לה בלא ולד וחשב לנדה וכי הדר חזיא ליום מ"ח שהוא ח' לראייתה ותראה להיות שומרת יום כנגד יום אמרינן ולד היה זכר היה וראייה דיום ל"ד דם טוהר היה והשתא הוא דהויא תחלת נדה והשתא מקלקלינן לה דלא טבלה עד מ"ח שהוא ח' לראייה אסרוה ואי לאו משום ספקא דזכר הוה טבלה למחר ליום מ"ב ממ"נ אי לאו ולד הוא הרי שומרת יום כנגד יום היא ואי ולד הוא ונקבה היא אכתי הוה דם טוהר עד שמונים וספקא דזכר מקלקלא לה: וכן לענין נקבה. כלומר וספקא דנקבה נמי מקלקלא לה האי קלקולא: עד פ"ח. דלא טבלה עד פ"ח דאי הוה פשיטא לן דלאו ולד הוא הואי טבלה למחר ביום פ"ב דראיית פ"א באחד עשר יום שבין נדה לנדה היא ומשום דמספקא לן דילמא ולד הוה וראייה דיום ע"ד דם טהור הוה והשתא הויא תחלת נדה לא טבלה עד פ"ח*: טימא וטיהר בזכר. מ' יום בין שתיהן ז' לטומאה ול"ג יום לימי טוהר: נתחייבו הריגה. ומתוך שעומדות ליהרג ניסו בהם ויחדום לבעילה וקרעו שתיהם לסוף מ' ונמצא אחד זכר ואחד נקבה: תלד. לאם נקבה תלד (ויקרא יב) קרא יתירא הוא דמצי למכתב ואם נקבה וטמאה שבועים דהא כתיב לעיל וילדה זכר: מקמי זכר. ואף ע"ג שיחדום לבעול ביום אחד שמא מעוברת היתה קודם לכן: סמא דנפצא. סם שמפלת בו ומנפלא כל זרע שבמעים קודם לכן: לשומר מסרינהו. שלא בא אדם עליהן אלא אותו היום: ודילמא אי קרעוה כו'. לרבי ישמעאל פריך נהי נמי דלשומר מסרינהו אפ"ה מנלן שלא עברה נקבה עד פ"א דילמא אי קרעוה להך ליום מ"א הוה משתכחא: בסימניהון שוין. נקבה שנמצא ליום פ"א לא היו אבריה ושערה וצורתיה אלא כשיעור של זכר ליום מ"א: היינו ת"ק. דתנא לעיל ליום מ"א חשב לזכר ולנקבה ולנדה אלמא בריית נקבה ליום מ"א: וכי תימא. רישא להכי תנא ליה לאשמועינן סתמא דמתניתין כרבנן ושמע מינה דהלכתא כוותייהו ולא נהירא לי גירסא ופירושא דה"ל סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם. וה"ל דהכי גרס וכי תימא למסתמא כרבנן יחיד ורבים הלכה כרבים פשיטא מהו דתימא כו'. והכי פירושה וכי תימא תנא הך סיפא לאשמעינן דסתמא דלעיל סתמא דרבנן היא יחיד ורבים הלכה כרבים פשיטא דסתמא דרבים היא הואיל וסתמא תנייה רבי ולא אשכחן יחידאה דאמר הכי דנימא פלוני היא: מהו דתימא כו' קמשמע לן. מדמהדר רבי ושנאה בלשון חכמים שמע מינה דהלכה כסתם ראשון ואף על פי שמחלוקת ר' ישמעאל בלדו: פנקס. לוחין שמקפלין כמין הגלמים: אציליו. *אישיל"ש: נפתח הסתום. פיו: ונסתם הפתוח. טבור: *שמא יהרוג את אמו. שבית הרחם אינו רחב להוציא רעי הנאסף בו: ת"ש בסוד אלוה עלי אהלי. והא אוקמיה בירחי לידה מדכתיב כירחי קדם: ולא נשבע למרמה. שקיים שבועתו לשמור את התורה דאי בשבועה בעלמא אמו משום דלא נשבע למרמה חשיב להו בעולין בהר ה':

מאי

שומר גופיה בא עליה. ואפילו היה סריס לו אשה אפשר שהביא אחרים לבא: וכי תימא למיסתמא כרבנן. ואע"ג דרישא נמי סתמא קתני לא חשיב סתמא כיון דפליג עליה רבי ישמעאל והאי אדרבה סתם ואח"כ מחלוקת כדאמרינן בהחולץ (יבמות מב:):

שני אליו על שני ארכובותיו. פ"ה אישיל"ש ור"ת פירש דאציל היינו קוד"א דאמר בפ' האומר משקלי (ערכין יט:) משקל ידי עלי משקל רגלי עלי ס' ומכניס ידו עד האציל ורגלו עד הארכובה וקוד"א ביד הוא כנגד הארכובה ברגל ועוד דהתם משמע דאציל הוא מרפק ובאהלות (פ"א מ"ח) משמע שמנה לפי סדרי אברי האדם דמרפק היינו קוד"א ועוד אמר בפ"ב דזבחים (דף יח:) לא יחגרו ביזע שאין חוגרין אלא כנגד אצילי ידיהם והיינו כנגד הקוד"א שדרך העולם לחגור ובבית השחי אדרבה שם הוא מקום זיעה*:

*) שתום העין. שתום הוא לשון גילוי ופתיחה כדמתרגם דשפיר חזי וכן בלשון משנה במסכת ע"ז (דף סט.) הוי לשון פתיחה כדי שישתום ויסתום ויגוב והכא דייק שנסתמה עינו מדכתיב שתום העין לשון יחיד והא דכתיב (במדבר כד) וגלוי עינים היינו לפי מה שהיה בתחלה:

*) עיין לקמן לא.

כי

לפי התוס' היו גורסין ברישא אתרא נמי וה"ג וכ"ת למסתמא כרבנן פשיטא יחיד ורבים הלכה כרבים ועי' מהרש"א

צב א ב מיי' פ"י מהל' איסורי ביאה הל' כא:

[ויתר ביאור בתוס' מנחות לה. ד"ה קשרים ותוס' חולין קה: ד"ה אמר רב ועי' תוס' שבת לב. ד"ה במרפקו ותוס' ערכין יט. ד"ה מרפקו]

◆

תוספי הרא"ש

שומר גופיה בא עליה. ואם היתה אשה או סריס אפשר שהניח אחרים לבא עליהם: וכ"ת לאיסתמא. אע"ג דברישא נמי קתני סתמא לא חשיב סתמא דהא קא פליג עליה ר' (שמעון)[ישמעאל] והוי סתם ואח"כ מחלוקת כדמוכח בפרק (הערל) [החולץ] (יבמות דף מב:):

שתום

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' והוי ודע שהקב"ה טהור. ר"ב עיין דרשות מהרלב"ח דף מה ע"ב:

פי' פתח ארושתיו רש"ל

◆

מוסף רש"י

אין אפוטרופוס לעריות. אין אדם יכולים להיות לה אפוטרופוס לומר לא נבעלה (כתובות יג:).

אינו יכול לחיות. משום דלא יניק (יבמות עא:).

[פ"א יעב"ץ]

[תוספתא פ"ד]

[שבת קלה. חולין מז.]

[חולין יא: כתובות יג.]

[לקמן מה. ע"ש בתוספתא ועי' בהרע"ב דהכא]

[ברכות ט. ועי']

יבמות עא

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' הך דנקבה איתרח ארבעין יומין:

◆

גליון הש"ס

גמ' וכ"ת למסתמא. עי' מנחות נ"ב ע"א תוס' ד"ה ותנא:

◆

לעזי רש"י

אישיל"ש. בתי-שחי.

[נ"ל לפני ד"ה נפתח]